

corona

11.0

Onderstroomboven Magazine

8e jaargang nr 11, mei 2020 € 9,50

Literatuur, opinies, beeldende kunst, poëzie

In dit nummer:
korte verhalen, voor-
publicaties, beeldwerk,
actualiteit/opinies,
poëzie, contemplaties,
in memoriam Iwanjka
Geerdink en *Novaglobe*

Inhoud

Van de hoofdredacteur	1	Actueel <i>Wat kunnen we leren van het Corona virus?</i>	52
In memoriam Iwanjka Geerdink	2	Sarah Morton	
Kort verhaal: <i>Spelen op ijs</i>	4	Prospecten <i>Het politieke post-Corona landschap</i>	55
Gerbrand Muller		Luc Sala	
Voorpublicatie 1	7	Bespiegeling <i>Alles staat stil</i>	57
<i>Blinde Timo en het meisje van de bakker</i>		Sasha Tieman	
Joshua Stiller		Voorpublicatie 4 <i>Ooit</i>	60
Interview met Astrid Oudheusden	12	Sasha Tieman	
Sasha Tieman		Publicatie 5 <i>Van Schokland gekomen</i>	62
Galerij: Astrid Oudheusden	24	Mario Withoud	
Ooggetuigen: <i>Corona is een mooi woord</i>	15	De Boekencoöperatie	65
Sasha Tieman		Ewout Storm van Leeuwen	
Stadswandeling: <i>Gekroonde stad</i>	17		
Ewout Storm van Leeuwen			
Opinies 1: <i>Na de Crisis</i>	18		
Ewout Storm van Leeuwen			
Opinies 2: <i>Luidt het Coronavirus het einde van de mondiale economie in?</i>	20		
Aad Orgelist			
Opinies 3: <i>De Virus Boodschap</i>	23		
Ewout Storm van Leeuwen			
Reactie 1	26		
Gerbrand Muller			
Reactie 2	28		
Sasha Tieman			
Gedichten: <i>Had ik vleugels, kon ik vliegen</i>	13		
Peter Wiesenekker			
Voorpublicatie 2 <i>De kwaai goede man</i>	34		
Gerbrand Muller			
Voorpublicatie 3 <i>Tropenjongen</i>	38		
Sanata de Jongh Swemer			
Contemplatie <i>Autisme en angst</i>	43		
Sarah Morton			
Uit: <i>Novablobe Inleiding</i>	45		
Gerbrand Muller			
<i>Novaglobe: Van iconomy naar flowconomy</i>	46		
Iwanjka Geerdink			

Colofon

Het Onderstroomboven Magazine is een drie maal jaarlijks verschijnend periodiek, uitgegeven door de Boekencoöperatie Nederland U.A.
Dit elfde nummer is de voortzetting van het Magazine zoals dat van 2013-2018 is verschenen.

Hoofdredacteur: Mario Withoud

Redactie: Sasha Tieman

Sarah Morton

Ernst du Pon

Redactie-adviseur: Gerbrand Muller

Redactiesecretaris: Ewout Storm van Leeuwen

Uitgever: Ewout Storm van Leeuwen

Afbeelding omslag: Astrid Oudheusden

Met tekeningen van Astrid Oudheusden, Annelinde de Jong, Anna Rudolf, Aja Waalwijk en Gabriel van Hoften

30 mei 2020

Nummer 11.0

Jaargang 8

ISSN 2214-2878

ISBN 978-94-92079-38-1 (papier)

ISBN 978-94-92079-39-8 (e-boek)

Van de hoofdredacteur

‘Onderstroomboven Magazine heeft na tien nummers een lange pauze genomen. Met dit elfde nummer komt daaraan een eind.

Er is veel vertrouwd gebleven, ook in deze uitgave vindt de lezer genoeg variatie, genoeg leesvoer, genoeg ook dat het denken prikkelt. Bijvoorbeeld over zogeheten Bijna Dood Ervaringen, iets waar ik persoonlijk weinig mee heb, onder meer omdat ik zie dat teveel mensen niet eens een Bijna Leven Ervaring hebben...

Of neem het stuk waarin de vraag gesteld wordt of het coronavirus het begin is van het einde van de mondiale economie. Stof tot nadenken.

Corona ja, want uiteraard komt in dit magazine Covid-19 aan bod.

Zoals redacteur Sasha formuleerde ‘We kunnen tenslotte ook niet om het onderwerp corona heen.’

Niet alleen feitelijk besteden we daar aandacht aan maar ook in opiniestukken en teksten die draaien om hoe mensen het zien, hoe ze daar naar kijken. De conclusies die ze eruit trekken.

Er zijn naast vertrouwde zaken dingen nieuw aan dit nummer. Dat zijn positieve en mindere positieve kwesties.

Positief is, volgens de andere redactieleden dan, dat ik de nieuwe hoofdredacteur ben geworden. Zelf zie ik het als een mooie manier om bij te dragen aan het kunstzinnige klimaat in Nederland en gebieden waar de Nederlandse taal gesproken of gelezen wordt.

Ronduit verdrietig is dat het magazine het vanaf nu moet stellen zonder de overleden Iwanjka Geerdink. Oud-hoofdredacteur Ewout Storm van Leeuwen zegt daarover: ‘Iwanjka Geerdink was inspirator en idealist van het eerste uur. Zonder hem had het Onderstroomboven gebeuren niet in deze vorm kunnen voortbestaan.’

Wij openen deze editie dan ook met een In Memoriam.’

Mario Without, hoofdredacteur
info@mariowithoud.nl

PS: Bijdragen voor het twaalfde nummer zijn welkom op
redactieonderstroomboven@gmail.com

Anders kijken begint met vragen te stellen: Is het echt wel zo zoals ik het zie? Of zoals jij het ziet? Of hoe “ze” het zien?
--

Iwanjka Geerdink

In memoriam

In dit nummer ook een fragment uit zijn Engelstalige essay: *Novaglobe*, vertaald en geredigeerd door Gerbrand Muller

In september 2019 is Iwanjka uit het aardse leven gestapt. Teleurstelling en het gevoel persoonlijk te falen wierpen hem in een onomkeerbare depressie.

Wij, zijn vrienden, probeerden hem ervan te overtuigen dat hij niet faalde en niet gefaald had. In feite dreven we, wat ons optimisme betreft, voor een deel op zijn zonnige kijk op het leven, de ideeën die hij ventileerde over een betere manier van samenleven en zijn ijzersterke persoonlijke keus om het bestaan zonder een eigen huis of vast inkomen te vieren. Met schilder- en bouwwerk scharrelde hij af en toe wat geld bij elkaar om op reis te kunnen gaan.

Ik kan me nog herinneren hoe we een middag op het Onzelvevrouwenplein in Amersfoort met een aantal schrijvers en beelders bij elkaar kwamen, van café naar café verhuizend. Iwanjka was onze inspirator. Voor mij persoonlijk was het of eindelijk de zon doorbrak, want ik was een aardig somber, cynisch persoon aan het worden.

Later had ik een keer in Amsterdam met hem afgesproken. We hielden contact per mobiel: hij kwam op de fiets uit Amersfoort en had nogal wat pech onderweg. Dat deed hij toch maar! *Couchsurfing, free hugs, flowtowns...* allemaal concepten waar ik voor het eerst bij hem mee in aanraking kwam. Want hij paste het allemaal toe in zijn eigen leven.

Herinneringen aan hoe het was, toen, met Iwanjka. Dat betekent in memoriam toch?

Iwanjka's pledoeien ten aanzien van co-creatie en co-operatie (in tegenstelling tot de gangbare competitie in de wereld) riepen bij mij oude idealen wakker.

In 2012 kwam uit de ontmoetingen in Amersfoort het Onderstroomboven Collectief van schrijvers en beelders tot leven, onder het bezielende voorzitterschap van de visionaire Desirée van Woerden. Ook iemand die dood is. Bij Desirée was het kanker dat haar uit dit leven haalde.

Op een gedenkwaardige middag in december 2012 kwam ons gezelschap bijeen in de Sociëteit Arti et Amicitiae aan het Rokin in Amsterdam, alwaar Desirée de naam aan ons collectief gaf en het OSB e-Magazine werd "opgericht" door mij als hoofdredacteur aan te wijzen. Gelukkig kwamen Sarah Morton en Gerbrand Muller mij als redactieleden bij deze klus helpen.

De komende jaren zou het collectief maandelijks bijeenkomen om elkaar voor te lezen, te *chillen* en plannen te bespreken.

In april 2014 vonden Iwanjka en ik het tijd om een collectieve uitgeverij in het leven te roepen. Bij een notaris in Leusden werd de Boekencoöperatie Nederland U.A. gesticht, met als doel het uitgeven, promoten, distribueren en verkopen van boeken en andere media van de aangesloten leden.

Dat doen we dus nog steeds. Of weer, we zijn een poosje uit de lucht geweest. Ik vond dat ik teveel een stempel drukte op de Boekencoöperatie als onderneming en heb me zoveel mogelijk teruggetrokken. In de hoop dat er weer co-cratie zou ontstaan, want er werd weinig tot niets aan nieuwe titels gepubliceerd. De stagnatie was niet op te heffen en Iwanjka en ik hebben het bedrijf gestaakt. Pas afgelopen zomer, toen ik in de gelegenheid kwam – ik was intussen naar Amsterdam verhuisd – het TV programma "Schrijvers in Amsterdam" bij de lokale omroep SaltoTV te kunnen maken, heb ik de Boekencoöperatie weer opgetuigd. Er was namelijk eindelijk een mogelijkheid om publiciteit te maken. Het kwam te laat voor Iwanjka.

In die periode zaten we nog een keer bij de notaris, om de Stichting OLA (*Organic Living Association*) op te richten, met als doel het stichten van *flowtowns*, Iwanjka's ideaal van leefgemeenschappen buiten de gangbare economie, waar residentiële en nomadische

bewoners kunnen komen en gaan.

Er zijn inderdaad enkele tijdelijke *flowtowns* geweest in Drenthe en elders. Ik heb de indruk gekregen dat Iwanjka niet helemaal tevreden was over de co-creatie en coöperatie van de bezoekers.

Er valt nog veel meer te zeggen over Iwanjka's denkbeelden en idealen, die ik nog steeds deel. De tragedie is dat hij in 2008 na een eerste *crash* zichzelf wél overeind heeft kunnen krijgen na een suïcidepoging en er een aangrijpend zelfhulp boek over heeft geschreven: *Diagnose levensklem*. Het wordt nog steeds gekocht en geleend via de Boekencoöperatie. Na zijn tweede *crash* geloofde hij er zelf niet meer in. Anderen doen dat wel.

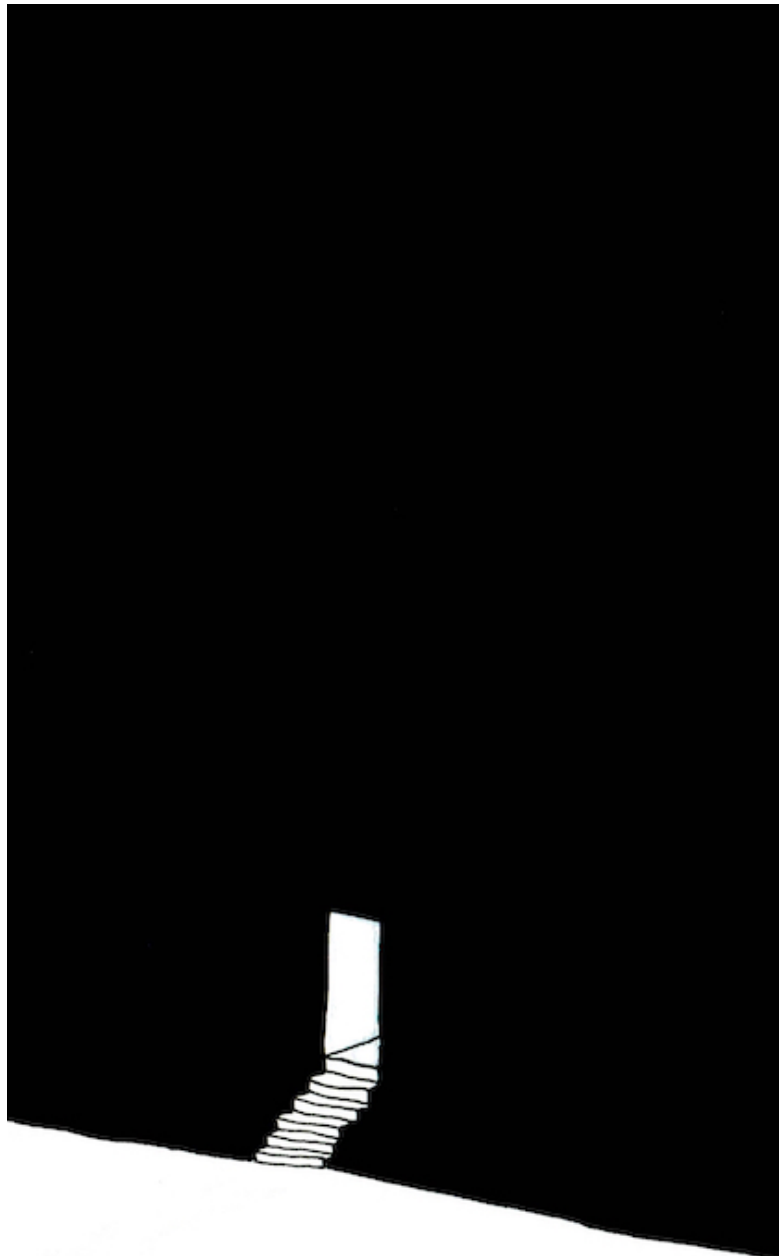
Iwanjka is ook de auteur van het Engelstalige *Nova-globe* waarin wordt geschetst hoe in een rechtvaardige wereld de menselijke instituties vorm zouden kunnen krijgen. Gerbrand Muller heeft hier enkele passages uit vertaald, in overleg met Iwanjka geredigeerd en tot een geheel samengevoegd. Iets om na te slaan als we na de crisis toe zijn aan het creëren van een betere wereld.

Iwanjka, vriend, tot weerziens, ergens, ooit.
Ik mis je. Ewout

Mor en Amor, dood en liefde.

Overal rondom
fluistert wat men 'dood' noemt
als een lentebriesje
dat nieuw leven aankondigt.
Mijn generatie en ik
balancerend op de drempel
tussen dood en leven,
Speurend naar nieuwe dimensies
waar we herboren worden
met onze ziel
als lichaam.
Schitterend mysterie
ons onthuld zonder religie:
Liefde, gewassen in tranen,
is de sleutel tot de hemel
in onszelf.

Hans Plomp, maart 2019
(voorgedragen op Iwanjka's uitvaart)

Kort verhaal

Spelen op ijs

Eerder verschenen in: *De leunstoel* jg. 13, nr 16, 23 juni 2016

Gerbrand Muller

Aan rust toe na een periode vol verwarrende belevissen had ik mijn toevlucht in het hoge noorden gezocht en na wat omzwervingen onderdak gevonden in een hotelletje in een kleine plaats met een onuitsprekelijke naam in de schaars bewoonde steppe in het uiterste noorden van Finland, dichtbij de grens met Rusland. Ik was juist met mijn kleren aan onder de dekens gekropen – het vroom dat het kraakte en er werd in het hotelletje niet gestookt – toen er op de deur werd gebonsd. Denkend dat iemand zich in de deur had vergist reageerde ik niet, maar toen het gebons aanhield kwam ik tenslotte uit bed en opende de deur. Voor me stond een jongeman in een onberispelijk kostuum met een glimlach op zijn gezicht alsof niets hem grotere vreugde verschaftte dan mij in levende lijve te ontmoeten.

De glimlach had iets ontwapenends, want er sprak tevens uit dat hij wel vermoedde dat ik hem door had en begreep dat hij iets in de zin had dat het daglicht maar nauwelijks kon verdragen. Ik vroeg hem mij zo kort mogelijk te vertellen waarom hij mijn nachtrust verstoorde. Mij schattend aankijkend antwoordde hij dat ik zo te zien niet van spelletjes hield, zodat hij me niet zou vragen te raden in welke hand hij de verrassing verborgen hield die hij voor mij had meegenomen. Ik deinsde terug terwijl hij zijn ene hand vanachter zijn rug tevoorschijn haalde, maar voordat ik de deur had kunnen sluiten had hij zijn voet over de drempel gezet, en hij duwde me onder een vloed van woorden een fonkelend voorwerp in handen dat me mijn ogen deed dichtknijpen en waarvan de aanraking een kou door mijn lichaam joeg. In zijn woordenvloed keerden steeds dezelfde woorden terug, sommige Engels, andere Duits, zodat ik al snel begreep wat hij wilde zeggen. Ik was violist: het had geen zin dat te ontkennen, want zijn heer en meester had zijn oog op mij laten vallen en besloten dat ik voor hem zou spelen, een eer die maar weinigen te beurt viel en waar ik trots

op mocht zijn, al zou ik haar misschien met de dood moeten bekopen.

Al pratend dwong hij me om het voorwerp met mijn linkerhand naar mijn kin te brengen en drukte een strijkstok in mijn rechterhand. Het voorwerp: een viool, althans een snaarinstrument, vervaardigd van een doorzichtige materie en met het bovenblad bezaaid met edelstenen in de meest uiteenlopende maten en kleuren die het licht van de gangpitjes honderdvoudig versterkt naar alle kanten weerkaatsten.

‘Toe maar, toe maar, laat maar zien wat u kunt,’ zei de man. ‘Voor u heeft onze heer dit instrument op vierhonderdveertig hertz laten stemmen, al geeft hij zelf de voorkeur aan veel hogere frequenties, vierhonderdvijftig, vijfhonderd, vijfhonderdduizend, dat zijn de frequenties van de toekomst!’

Mijn stok ontlokte, toen ik aarzelend gevolg gaf aan zijn aansporingen, aan de snaren een niet onaangename klank, licht zoetelijk en tamelijk zacht, ook toen ik meer druk op de stok uitoefende en hem dichter naar de kam bracht.

‘Hij bevalt u, nietwaar? Een mooier instrument heeft u van uw leven niet bespeeld!’

Ik gaf toe dat de viool niet onwelluidend klonk, maar dat ik er overigens niet lang op zou kunnen spelen, want ik kreeg het steeds kouder en mijn vingers bevroren op de snaren. De man antwoordde dat hij dat wel wilde geloven, want de viool was, op de snaren na, volledig van ijs gemaakt. Verwonderde ik me? Bevroren water was het materiaal van de toekomst. Hij kon daar lang over uitweiden, maar er was haast geboden en als ik last had van koude vingers had hij wel een paar handschoenen voor me. Ik wilde zeggen dat het met handschoenen lastig spelen was, maar hij had me al bij de schouder gegrepen en trok me met zich mee. Er scheen werkelijk haast geboden, want terwijl hij me door de gang trok spoorde hij me herhaalde malen aan om sneller

te lopen. Ik vroeg waarom hij zo'n haast maakte, hij antwoordde dat degene die op ons wachtte geen geduld had en dat wie het waagde iets van zijn kostbare tijd te stelen een zware straf boven het hoofd hing. Kon ik werkelijk niet sneller lopen? Zijn stem had geleidelijk een angstige klank gekregen.

'Wie is degene die op ons wacht?'

'U zult hem dadelijk zien. Sneller alstublieft, sneller!'

We snelden door gangen, trappen op, trappen af, ik verwonderde me over de uitgestrektheid van het hotel dat van buiten zo onaanzienlijk had geleken. De man smeekte me voortdurend om nog harder te lopen en ik probeerde aan zijn verzoek te voldoen, maar mijn voeten dreigden verstrikt te raken in een wirwar van snoeren die tot mijn verbazing en ergernis aan de stemknoppen van de viool bleken te zijn bevestigd en die ik zonder het te bemerken achter me aan had gesleept. Ik probeerde ze van me af te schoppen, maar bereikte het tegendeel, de snoeren omstremgelden nu al niet meer alleen mijn voeten, maar ook mijn benen en slingerden zich vandaar verder omhoog langs mijn buik, mijn borst... 'Afblijven!' snauwde de man toen ik in mijn wanhoop trachtte de draden van de stemknoppen te rukken. Zijn stem galmde door de ruimte en de echo's keerden van alle kanten naar ons terug. Ik wilde zeggen dat ik liever op een akoestische viool speelde, maar de snoeren wentelden zich al om mijn gezicht en snoerden me letterlijk de mond. Ik trachtte de draden door te bijten, maar mijn tanden braken erop stuk en ik gaf me gewonnen. Het was zinloos me te verzetten, ik kon nog beter vechten tegen mijn eigen schaduw, want wat waren de snoeren anders dan de tentakels, de oren en ogen van het monsterlijke wezen dat mij blijkbaar had ontboden en naar wie we ons toe haastten?

We spurten door een immense, door talloze kroonluchters verlichte gang voorbij een haag van schildwachten, lakeien openden zware met goud beslagen dubbele deuren. Handen duwden me in de richting vanwaar licht mijn ogen verblindde, dwongen me te knielen, drukten mijn hoofd tot bijna aan de grond en hielpen me weer overeind. Ik wankelde, keek op en sloeg mijn ogen weer neer. Voor me stond de man die me had geroepen. Een kolos met benen als boomstammen, een ontzaglijke tors en een stierennek, boven de nek een gezicht ondoorgrondelijk, somber, boosaardig. Waar kende ik dit gezicht van? Ik vermande me en richtte mijn ogen opnieuw omhoog langs de benen, de ontzaglijke buik en borst,

het gezicht met de sombere ogen. Ogen waarin ik mijn lot meende te lezen: daar in dat hoofd, achter die ogen werd het lot van de wereld beraamd. O, ik kende het gezicht van de foto's en het had me dikwijls op de televisie toegesproken. Geen twijfel mogelijk, hij was het en hij stond hier, op een slipje na dat zijn geslacht bedekte, volledig naakt! Deze man, voor wie de halve mensheid knielde, stelde zijn naakte lichaam bloot aan een temperatuur van tientallen graden onder nul!

Ze stompten me in de zij: 'Spelen!' Ik bracht mijn viool onder de kin en daar vloog mijn stok al over de snaren. Ik speelde – ja wat? Ik kende de melodie, al had ik haar nooit eerder zelf ten gehore gebracht, een passage uit de ouverture Dichter und Bauer van Franz von Suppé, muziek waar ik nooit erg op gesteld was geweest, maar waarvan de smeltende tonen nu tot mijn verwondering de tranen naar mijn ogen voerden. En terwijl ik speelde zag ik, terwijl ik af en toe tersluiks opzij keek – nee, mijn ogen bedrogen me niet! – hoe er een regen van hagelstenen op de man neerkwam en hoe de stenen zijn naakte lichaam striemden. En ik zag hoe er een siddering door hem heenging en hoe spieren zich in zijn gezicht samentrokken: de inspanning om deze beproeving te doorstaan leek zelfs zijn krachten bijna te boven te gaan. Toen zwol er een applaus aan als een in kracht toenemende tropische regenbui, en ik zag nu pas dat de zaal gevuld was met duizenden en duizenden mensen. Plotseling bleef mijn stok steken, want mijn vingers waren bevroren en uit mijn ledematen was alle gevoel verdwenen. 'Spelen!' sisten de mannen om me heen en terwijl ik erin slaagde mijn stok toch weer over de snaren te laten gaan zag ik hoe het enorme door de ijsskoude blauw geworden lichaam langzaam in beweging kwam. Zijn reusachtige voeten verplaatsten zich, eerst langzaam, daarna geleidelijk sneller op de tonen van mijn viool. En terwijl de mannen me herhaaldelijk aanspoorden om te blijven spelen – bevreesd misschien dat ik het niet zou volhouden, want mijn tanden klapperden van de kou en ik rilde en beefde over al mijn ledematen – danste de reus al sneller en sneller, totdat de vloer er tenslotte van dreunde. En – de volgende gebeurtenissen volgden elkaar zo snel op dat mijn zintuigen ze ternauwernood meer konden verwerken – en terwijl hij danste en er op zijn gezicht geleidelijk iets van een glimlach verscheen, zwol het applaus weer aan en het volgende ogenblik was de ruimte plotseling vervuld van helder zonlicht. De zon scheen volop door een

groot aantal ramen en verdreef in een oogwenk de ijzige kou en verving die door een zomerse warmte. En het regende al niet langer hagelstenen, maar er daalde nu een regen van goudstukken op de mensen neer, en iedereen trachtte de goudstukken te vangen en zij die het dichtst bij het naakte lichaam stonden vingen de meeste, maar het allergrootste deel kwam bij de man terecht, wiens gezicht nu een steeds bredere glimlach vertoonde, het goud hoopte zich rondom hem op totdat hij er tot aan zijn oksels in begraven stond. En terwijl er een gejuich opging sisten de mannen steeds weer 'spelen!'. Maar ik kon niet langer spelen, want de viool was begonnen te smelten. Het onderblad en de zijstukken hadden al losgelaten, nu begon het bovenblad te smelten, het staartstuk, de kam en de toets waren al verdwenen

en kort daarna hield ik alleen nog de hals in handen. 'Spelen!' sisten de mannen, maar ook de hals bestond al niet meer. 'Spelen!' riepen de mensen en kwamen dreigend op me af. Ik gaf een gil en rende de zaal uit. Ik rende door gangen, trap op, trap af. Achter me klonken voetstappen van duizenden mensen! Hun geschreeuw weergalmde in de gewelven. De voetstappen kwamen naderbij en ik had geen adem meer! Ik gaf opnieuw een doordringende gil, toen bleef ik staan. Ik luisterde. De ruimte was vervuld van mijn stem die van alle kanten naar mij terugkeerde, maar verder klonk er geen geluid. De voetstappen waren opgehouden. Waakzaam keek ik in het rond. Ik was alleen.

***

Gemompel van iemand die niet kan dichten

Hoe dichter, hoe dichter bij.
 Verdichten, samenvakken
 Verdichtsel, samenvaksel
 Samen pakken, samen, u en ik,
 pakken pakkende
 zinnen verzinnen,
 verzonnen verzinsels
 verdichten van taal
 strofen, compact en totaal
 woorden rijgen, rijmen
 verzonnen zinnen
 rijgen, ragen, razen
 lopen uit op niets.
 Daar, waar het uitloopt
 daar zit de betekenis
 misschien wel

Krabbels van Ewout

Iedereen ziet het toch zo?
 Oh ja? Wie is iedereen?

Astrid Oudheusden, Vrouw achter glas

Voorpublicatie 1

Blinde Timo en het meisje van de bakker

Hoofdstuk 1

Joshua Stiller

‘Een verhaal, geboren uit verdriet om een verlies. Het is een liefdesgeschiedenis. Over een jongen, blind, maar vrij als een vogel. En over de lieve, eigenzinnige dochter van een stugge bakker. Ook zij was vrij. Met een stervend meisje van rijke ouders, dat zij in hun onvoorwaardelijke liefde opnamen. Het speelde zich af in een vissersdorpje aan de Côte d’Azur, gedurende een zomer lang geleden. Zolang niemand zich met hen bemoeide, ging alles goed.’

Dit is de vierde roman van Stiller waarin kinderen ontdekken dat ze niet passen in de wereld van volwassenen. Een overgang die sommigen nauwelijks en sommigen niet overleven. Net als *Zwerven per ongeluk* en *Communekind in de sixties* geschreven vanuit het perspectief van het kind. In dit geval een blind kind.

Ze mochten ’s ochtends vroeg op het strand spelen, als ze eerst de aangespoelde rommel en achtergebleven afval van de hotelgasten verzamelden in emmers die de strandmeester uitreikte.

Als de badgasten van het hotel verschenen moest Timo, die meestal tot het laatst bleef, ook wegwezen. De andere kinderen waren dan al naar school. Omdat hij niet kon zien werd hij er niet toegelaten. Het speet hem wel, vooral wanneer hij in de zomer onder de open ramen zat te luisteren naar de nonnen, als die aan het vertellen waren over geschiedenis en verre landen. Maar zijn moeder had geen geld voor de blindenschool in Marseille.

Soms liep hij met Manon mee naar school en slenterde daarna wat rond. Alleen op het strand zijn was een beetje saai.

Hij woonde met zijn moeder in een tochtige ruimte op het erf van een boerderij. Het rook er naar hooi, schimmel, stof en af en toe naar houtrook, hete olie

Joshua Stiller

Blinde Timo en het meisje van de bakker

novelle

met knoflook en uien, als zijn moeder iets op het oude fornuis in de hoek aan het bereiden was. Vaak was ze er niet, dan at hij wat er over was of helemaal niet.

Hij was in deze ruimte, een oude stal van een boerderij, geboren, had ze hem verteld. Veel meer wist hij niet van haar. Ze sprak vrijwel nooit over haar verleden. Wat een boerderij was kwam hij pas later te weten.

De ruimte was zo vertrouwd als zijn eigen handen. Daar had hij alles dan ook mee verkend, vanaf dat hij kon kruipen. Ze sliepen in hetzelfde bed, dat even vertrouwd was als haar lichaam, waar hij graag tegenaan kroop. Als ze er was.

Toen hij kon lopen was er het erf om te verkennen. De boer, zoals zijn moeder de mannenstem noemde, kon hij af en toe ergens horen praten. Hij gebruikte dit stuk van het erf niet, zodat het nauwelijks veran-

derd was in al die jaren.

In de zomer en het najaar gaf het niet als er geen eten was: hij kon prima overleven op druiven, noten en appels. De winters waren verschrikkelijk.

Zijn moeder sprak Frans met hem, hoewel ze ook een andere taal kon spreken, maar die wilde ze hem niet leren.

'Jij bent hier geboren en dus een Fransman,' was haar stelling. 'Dan heb je geen andere taal nodig.'

Heimelijk was hij een beetje bang voor haar en tegelijk een beetje verliefd. Ze kon heel afstandelijk zijn, binnensmonds in die vreemde taal lopen schelden en mopperen en af en toe met dingen smijten. Op andere momenten was ze aanhalig en fluisterde lieve woordjes tegen hem als ze naast hem in bed kwam. Hoewel ze zich zelden wasten en ook hun weinige kleren lang droegen, hield hij van haar lijflucht.

Naarmate hij ouder werd, zwierf hij verder en verder van huis. Hij bracht zijn omgeving mentaal in kaart aan de hand van vormen, geuren, echo's en structuren als muren, brandnetels en doornstruiken, rotsen en paden en later, asfaltwegen en paden met keitjes. Zijn voeten waren bijna net zo gevoelig voor vormen en oppervlaktes als zijn handen. Ondanks de eeltlaag, want hij liep altijd op blote voeten.

Hij had op zijn elfde verjaardag een houten fluit gekregen van Jacques, de uitdrager in de Rue de l'Eglise. Daar kwam hij graag en luisterde dan in zijn hoekje naar de verhalen van de oude baas, die visser, zeeman, handelaar en soldaat was geweest en in veel verre landen was geweest. Ze hoefden maar af en toe te vechten, vertelde Jacques gnuivend, zodat hij zeeën van tijd had gehad om liedjes te leren, naar verhalen te luisteren en handel te drijven.

Hij had Timo een keertje voor de open winkeldeur zien snuffelen en aan diens ogen gezien dat de jongen blind was. Hij had hem binnen genood. Toen hij doorkreeg dat de jongen met zijn vingers keek, had hij hem verschillende voorwerpen in handen gegeven en er iets bij verteld. Dat spelletje bleven ze doen. Zo verkreeg Timo heel aparte kennis van ongebruikelijke voorwerpen, geschiedenissen en landen.

Op andere dagen kuierde Timo van het strand naar een afgelegen plek, hoog op de rotsen boven het dorp, om te oefenen op zijn fluit. Vaak kwam Jean-Baptiste, de herdersjongen, met zijn kudde geiten langs en leerde Timo wijsjes. Die liedjes had hij weer geleerd van de oude herder wiens kudde hij nu hoedde.

Met hulp van deze en gene had Timo een min of meer vast programma om de dagen door te komen. Hij had de wegen en paden in en rond het dorp le-

ren kennen aan de hand van Manon, het meisje van de bakker, waar hij al mee speelde zolang hij heugen kon; de laatste jaren kon hij zijn weg ook alleen vinden.

Hij had Manon leren kennen toen ze op een leeftijd kwam dat ze naar school moest. Ze speelden maar af en toe met elkaar, maar dat werd vaker toen ze hem elke dag ging vertellen wat ze op school had geleerd. Ze leerde hem de letters en cijfers door zijn hand te pakken en ermee in het zand te schrijven. Zodra ze kon lezen nam ze boeken mee, waar ze dan uit voorlas. Het waren allerlei soorten boeken, die ze op school of bij haar oma vond. Sprookjesboeken en reisverhalen vond Timo het fijnst, daar kon hij bij wegdromen. Later kreeg Timo wel eens boeken mee van Jacques, waar hij veel van zijn saaie ochtenden doorbracht, in afwachting van Manon tot die uit school kwam. Als het regende of de Mistral blies, gingen ze achterin de winkel op een oude canapé zitten en las Manon voor. Fluisterend om Jacques niet te storen. Ze hadden zo meer stille plekjes waar ze kon voorlezen.

Vandaag begon de dag voor hem nog voordat zijn moeder opstond om naar haar werk in het hotel te gaan. Dat was alleen als er veel gasten waren zoals nu, ze was maar invalster bij het schoonmaken. Op andere dagen, met name in de winter, trof hij haar 's middags nog wel eens in bed aan als hij even thuis kwam. Ze kon slecht tegen kou.

'In Afrika was het altijd warm,' placht ze dan te zeggen als verontschuldiging.

Soms bleef ze een nacht en een dag weg.

Meestal maakte het hem niet uit. Hij leefde in zijn eigen wereldje. Toen hij klein was moest hij veel vaker 's nachts alleen blijven in hun bedompte verblijf. Dan was er wel altijd de volgende dag eten in huis, of een nieuw kledingstuk voor haarzelf of voor hem.

Vandaag was alles goed. Zijn eerste gang was naar de vissers, die vroeg in de ochtend hun nachtelijke vangst uitlaadden en gingen schoonmaken in de beschutting van een hoge klif waar een stukje strand lag dat als hun haven diende. Het was dan nog te vroeg voor de eerste kopers en de vissers hokten samen in een van de grootste boten, die met een kajuit, waar ze onverkoopbare vis en andere zeediertjes bakten op een met hout gestookt fornuisje. Meestal was er zoveel dat Timo bijna een hele dag op zijn ontbijt kon teren. Soms kreeg hij visafval mee voor zijn moeder, waar ze dan bouillabaisse van bereidde met kruiden en wilde groenten die ze langs de weg zocht.

Maar vandaag liep hij na zijn ontbijt de Boulevard af naar het strand, waar al een paar kinderen speelden. Manon was zo vroeg nog niet op, of ze hielp haar vader in de bakkerij.

De zeldzame keren dat het regende scholen ze onder een afdak waar opgevouwen strandstoelen lagen opgeslagen. Daar gebeurde het op een dag dat Timo een verhaal aan Manon vertelde, dat hij onder de ramen van de school had opgevangen. De andere kinderen vielen stil en luisterden mee, Timo aansporend luidert te praten. Van het één kwam het ander, hij wist niet van ophouden.

Deze ochtend was als alle andere. Timo, die alleen niet ver de zee in durfde, liet zich door de golfjes wiegen in het ondiepste gedeelte tot Manon als gebruikelijk spetterend en gillend op hem dook.

Toen de kerkklok sloeg slenterden de kinderen al babbelend en gekheid makend naar hun spullen en kleedden zich in hun schooluniform. Manon ook. Bij de volgende klokslagen was Timo alleen op het strand.

Er lag een lange dag van wachten voor hem. Wachten tot Manon uit school kwam, of zijn moeder ging koken.

Hij kleedde zich aan en ging op weg naar de uitdragerij van Jacques.

De volgende ochtend liep hij langs de bakker, op weg naar de vissers, toen Manon, op wie hij heimelijk verliefd was, uit de winkel kwam stormen en hem tegenhield. De geur van vers brood die door de open winkeldeur naar buiten golfde, deed hem watertanden. Ze stopte een warm, knapperig broodje in zijn hand.

‘Van gister, ik mocht ze even opbakken in de oven toen papa klaar was. Ik heb een tas vol,’ zei ze trots. ‘En ook...’ Met haar mond tegen zijn oor fluisterde ze: ‘Een paar gebakjes die te oud zijn.’ Haar bewegende lippen tegen zijn oor wekte een zaligheid op die zijn benen slap maakten; zijn hoofd galmde en ruiste. Ze lachte, stak haar arm onder de zijne en kuste hem op de wang. ‘Doorlopen,’ siste ze, ‘ze kunnen ons nog zien.’ Ze huppelde naast hem op haar lange, dunne benen, zwaaiend met de tas broodjes. ‘Ga je naar de vissers? Mag ik mee?’

Net of hij nee had kunnen zeggen. Hij had nog nooit nee tegen Manon gezegd. Noch tegen iemand anders, wat dat betreft.

Zijn vingers kenden haar lijf van de keren dat hij haar in het zand begraven mocht. Hij had haar groter voelen worden, met magere benen, de harde bonken van haar knieën, de benige welvingen van haar voe-

ten aan de onderkant en veerkrachtige welvingen aan de bovenkant. Hij had haar ribben geteld, haar kleine oren gestreeld, zachtjes vanwege de steentjes in haar oorlelletjes, en altijd voorzichtig met haar vlechten, dat er geen zand in kwam.

Ze rook vanochtend om op te eten: naar warm brood en een beetje naar warm zweet. Hoe zou hij ruiken?

‘Hoe kom jij zo vroeg op?’ wist hij uit te brengen.

‘Ik heb op je staan wachten.’

Dat was natuurlijk geen antwoord op zijn vraag. Of wel?

Ze liepen hand in hand verder. De weg rook naar pek, waar de tijm in de bermen doorheen geurde. Hij voelde licht in het hoofd, met zijn vriendinnetje op weg naar de vissers en een krachtig ontbijt – hij had de vorige dag niets meer na het visontbijt gegeten. Daarna spelen op het strand.

Ze hoorden de vissers al praten voordat ze de steile afrit rond de klif hadden afgelopen. Hij was pas geasfalteerd, ze konden op blote voeten afdalen, het was nog te vroeg dat de zon het wegdek te heet had gemaakt.

De vissers draaiden zich naar hen om toen hij in de boot stapte en Manon hielp met haar volle tas. De boot rook sterk naar zee, zout, vis, teer, warme olie van de motor, een vleugje diesel, maar allesoverheersend was de lucht van bradende vis in hete olie.

‘Zo jongen, heb je je vriendinnetje meegenomen?’ baste de oude Bruno, de eigenaar van de grootste vissersboot en vader van drie vissende zonen, elk met een eigen boot. ‘Jij bent er toch eentje van de bakker op de Chemin des Usines?’

Manon was verlegen. Dat kon Timo voelen, want ze hield zijn hand vast en kneep er in toen ze antwoord gaf. ‘Ja meneer,’ fluisterde ze.

‘Lust je wel gebakken vis?’ riep een man aan het fornuisje. ‘Of eet je alleen maar brood?’

Ze lachte, boog zich naar Timo toe en bewoog haar lippen voor de tweede keer tegen zijn oor: ‘Ben ik het eerste meisje dat hier komt?’

Het duurde even voordat haar woorden via zijn wegdromende oren tot zijn hersens waren doorgedrongen.

‘Ja, ik heb hier nooit een ander meisje gehoord.’

‘Zal ik ze wat broodjes geven? Ik heb er heel veel, een bestelling die gister niet is opgehaald.’

Oei, dat was niet leuk. Hij wist dat de afgelegen bakkerij niet veel klanten had. Een bestelling die niet werd betaald kostte geld.

‘Doe maar,’ fluisterde hij.

De mannen waren eerst verbaasd, later verrukt dat

ze allemaal zomaar een nog warm broodje kregen. De kinderen kregen een emailen bord met gebakken visjes en andere zeebewoners.

‘Oh, wat lekker,’ verzuchte Manon, kieskeurig snoepend uit de berg. ‘We eten thuis alleen op vrijdag vis.’

Timo, die haar hoofd wazig zag afsteken tegen de lichte hemel, liet zich door haar wriemelende vingers lekkere hapjes in zijn mond stoppen, likte zelfs haar vette vingers af. Hij wist dat de mannen er naar keken en dat ze erom moesten lachen, het maakte dat hij zich groots voelde.

Er speelden al kinderen in de lauwe golfjes. Ze trokken gehaast hun kleren uit en renden naar het water, Manon in haar badpakje en Timo in het afgeknipte broekje dat hij als zwembroek gebruikte. Ze bespatten elkaar met water, gooiden met een bal en gilden als gekken.

Hijgend en met glanzende ogen verzamelden de kinderen zich bij het afdak met de strandstoelen. Manon deelde stukjes van het gebak uit en ging dicht tegen Timo aanzitten om maar geen woord te missen als hij ging vertellen.

In zachte bewoordingen weefde hij een magisch land voor hun starende ogen. Hij verzon het niet, hij wandelde er zelf in, een land dat gemaakt was van aardrijkskundelessen, boeken en verhalen van Jacques. Manon legde haar zanderige arm om zijn nek en liet haar hoofd tegen zijn schouder leunen.

Er was wat commotie boven bij het muurtje van de wandelpromenade. Luisterend viel Timo stil. Een kleine jongen stond op en ging kijken.

‘Het is de strandmeester,’ fluisterde het joch, terug tussen de andere kinderen. ‘Sst, misschien heeft hij ons niet gezien. Er zijn sjieke mensen bij hem met een meisje in een rolstoel.’

Na even geluisterd te hebben hervatte Timo, gerustgesteld, zijn verhaal. Hij ging er zo in op dat hij opstond en met een soort pantomime zijn verhaal kracht bijzette. Manon hield hem bij zijn enkel vast, niet van zins haar vriendje los te laten. De personages werden voor zijn geestesoog zo echt, dat hij met verdraaide stem hun dialogen opvoerde, bewegingen maakte die lopende, argumenterende, bange of vechtende mensen maken. Op een gegeven moment kwam er een olifant in het spel. Met zware passen schommelde hij tussen de kinderen door, een arm als een opgeheven slurf voor zich houdend, zoals het beeldje bij Jacques. Buiten in het zonlicht schetterde hij triomfantelijk.

Manon was hem gevolgd en sloeg haar armen om hem heen. ‘Zo mooi,’ zuchtte ze. ‘Ik wist wel dat het

arme meisje een prinses was.’

Pas toen ze begonnen te klappen zag ze dat er verschillende mensen hadden staan luisteren. Verschrikt keek ze naar de strandmeester. Waren ze te lang gebleven?

De strandmeester was gelukkig vriendelijk. Het was nog niet hun normale tijd, maar ze moesten nu toch maar weggaan, er waren hotelgasten die het strand op wilden. De kinderen trokken, nog steeds in de trance van Timo’s verhaal, hun kleren aan en beklommen schutterig de trap naar de Promenade.

‘Hé verhalenverteller, blijf even wachten!’ riep de strandmeester, die uit een andere plaats kwam en hun namen niet kende.

Manon, die geen zin had gehad om haar kleren over het nog vochtige badpakje aan te trekken, hield achterdochtig stil, de tas waar haar kleren nu inzaten in de ene hand en Timo’s hand in haar andere.

‘Wat is er, meidje? Ik vroeg de jongen om te wachten.’

‘Timo kan niet zien,’ zei ze strijdlustig. ‘Ik wijs hem altijd de weg.’

‘Nou, blijf dan maar,’ bromde de strandmeester. ‘Jij heet Timo? Wel, Timo, hier zijn een paar mensen uit het hotel die je wat willen vragen.’

‘Een dame en een meisje in een rolstoel,’ fluisterde ze in zijn oor. ‘Ze heeft gehuild, net als ik.’

Een deftige damesstem vroeg: ‘Jongen, waar heb je zo leren vertellen... Oh mijn God, je bent blind!’

Timo voelde zich vreselijk opgelaten.

‘Nou en?’ antwoordde Manon. ‘Daarom kan hij misschien wel zo goed vertellen.’

‘Ja, natuurlijk,’ zei de dame een beetje beschaamd.

‘Hij heet Timo,’ zei de strandmeester.

‘Timo, we hebben net staan luisteren toen je aan het vertellen was. Het was heel mooi. Sophie, mijn dochtertje, moest er om huilen, zo mooi.’

Ze slikte hoorbaar, Timo voelde dat ze zelf ook bijna stond te huilen. ‘Sophie is langdurig ziek en kan niet goed lopen. Ze mag zich niet inspannen. Dan komt ze in ademnood.’

‘Mama!’ protesteerde een meisjesstem, amper hoorbaar.

‘Ik leg uit liefje, waarom je niet met andere kinderen kunt spelen en waarom ik Timo wil vragen om jou af en toe een verhaal te komen vertellen.’

‘Oh mama! Echt waar?’

Er klonk zoveel verlangen in door dat Timo tot alles bereid was om het meisje blij te maken.

‘Wil je dat wel, Timo?’

Hij knikte, te ontroerd om iets te kunnen zeggen. Daar was een ander kind, dat misschien wel kon zien,

maar niet kon spelen.

'Zou je misschien na school naar het hotel willen komen om Sophie een verhaal te vertellen?'

'Timo gaat niet naar school, mevrouw,' antwoordde Manon. 'Hij kan niet zien.'

'Oh, excuseer... is er dan geen school voor blinden?'

'Die kan mijn moeder niet betalen, mevrouw. Hij is helemaal in Marseille.' Timo had al lang geleden geleerd zich niet te schamen voor hun armoede.

'Zijn moeder werkt in het hotel, mevrouw, maar alleen als er veel gasten zijn,' vulde Manon aan, die vond dat andere mensen best mochten weten dat niet iedereen het breed had. Het was bij haar thuis beter dan bij Timo en zijn moeder, maar de bakkerij bracht net genoeg op voor een karig leven.

Bij die gedachte voelde ze haar badpakje knellen. De pijpjes trokken in haar liezen, niet omdat ze niet ruim genoeg waren voor haar dunne bovenbenen, maar omdat het lijfje te kort was geworden. Ze zuchtte. Een nieuw badpak zou vast te duur zijn. Hoe moest het dan als ze echt borsten kreeg? Ze waren de laatste maand al een beetje gegroeid, dacht ze. De bovenkant van het badpakje was net hoog genoeg om haar tepeltjes te bedekken. Als er zand tussen kwam deden ze pijn. Dat was eerder niet zo.

'Pardon, mevrouw?' Ze had niet staan opletten en de vraag niet gehoord.

'Ik vroeg hoe laat jij Timo zou kunnen brengen. Jij gaat toch wel naar school?'

'Ja, mevrouw. Maar Timo kent de weg naar het hotel uit zijn hoofd. Hij heeft me daarvoor niet nodig.'

'O, dat is dan mooi. Timo, zou jij morgen om elf uur naar Sophie willen komen?'

Timo knikte, al had hij geen benul waar hij ja tegen zei. 'Ja mevrouw,' zei hij verlegen.

Hand in hand slenterden ze richting huis.

'Wat zullen we gaan doen? Mijn papa slaapt nu, dan is het zo saai in huis. Is jouw mama aan het werk?'

Timo schudde zijn hoofd, met zijn gedachten nog steeds bij het bijna onbevattelijke verzoek van de deftige dame om verhaaltjes te komen vertellen aan dat meisje.

'Is ze thuis?'

'Oh, nee, ik denk het niet... misschien.'

'Weet jij iets wat we kunnen gaan doen?' drong ze aan.

Dat was een ongewone vraag. Het was altijd Manon die plannen had en voorstellen deed, waar hij maar al te graag op inging. Behalve het spelen op het strand, het fluitspelen met de herdersjongen en het ontbij-

ten met de vissers viel er voor de blinde Timo niet zoveel te avonturieren, bedacht hij een beetje wrang.

'Ik ga vanmiddag fluitspelen met Jean-Baptiste.'

'Op je geitenweitje?'

'Hmhm.'

'Mag ik mee?'

'Jawel, maar ik ga vanmiddag pas.'

'Kom je me halen? Tot vanmiddag.' Ze gaf hem gauw een zoen op zijn wang en rende het laatste stukje naar huis.

Timo liep in gedachten verder. Hij miste haar nu al. Hij liep steeds langzamer. Thuis was er niets dat hem aantrok als zijn moeder er niet was. Waarom was hij niet meteen met Manon naar het geitenweitje gegaan? Hij zuchtte. Eigenlijk wilde hij altijd met Manon zijn, maar dat kon niet. Ze woonde bij haar vader en moeder en die waren de baas over haar. Over hem was niemand de baas, besepte hij meteen. Zijn moeder zei nooit dat hij iets moest doen of iets niet mocht doen.

Hij dwaalde rond op het erf en plukte wat bessen. De appels en de druiven waren nog niet rijp. Hij ging in de schaduw tegen een boom zitten en doezelde weg.

De kerkklok, die bij de boerderij nog net was te horen, maakte hem wakker. Tijd om Manon op te halen. Opgewonden sprong hij op: ze zou met hem meegaan naar het geitenweitje! Hij plensde koud water uit de waterput over zijn wollige hoofd, pakte zijn fluit en liep uiterlijk kalm het pad af naar de weg. Misschien nam Manon wat brood mee, zijn maag borrelde bij de gedachte.

Hij liep achterom naar de bakkerij en riep luidkeels naar binnen: 'Manon! Tijd om te gaan!' Dat durfde hij wel, want om deze tijd was de bakker alweer aan het werk.

'Ik kom!' kwam Manons stem. Hij sloot de deur en ging buiten wachten.

Even later zwierde ze de deur achter zich dicht.

'Kom eens ruiken!' riep ze vrolijk.

Ze pakte zijn hand en legde er iets kleverigs in. 'Warme *nougat*,' zei ze triomfantelijk. 'Het was helemaal uitgedroogd, maar ik heb het gestoomd.'

Hij rook nog wat anders, aan haar lichaam. Hij snuffelde aan de halsopening van haar jurk.

'Wat doe je?' Ze nam hem snel bij de hand en leidde hem in de richting van het pad naar de bergen. 'Niet doen joh,' siste ze verontrust. 'Ze kijken ons vaak na als we weggaan.'

***

Interview

Sasha Tieman praat met Astrid Oudheusden, beeldend kunstenaressen

S: Je lijkt dagelijks een tekening of schilderij te maken, klopt dat?

A: Mijn dagelijkse tekening is een overgangsritueel, een manier om de buitenwereld achter te laten en de werkdag te beginnen. Het is een prettige vingeroefening. Zoals een pianist toonladders en akkoorden speelt, maak ik mijn handen en ogen wakker voor het schilderen door met potloden, verf en papier te spelen.

S: Hoe gaat dat, hoe begin je? Wacht je tot je een idee hebt of begin je gewoon en komt er dan iets?

A: Ik begin altijd met op de achterkant van het papier de datum te zetten. Soms heeft zich een beeld gevormd tijdens de fietstocht. Soms begin ik met een vlek die uitgroeit tot een tekening. Soms is er een droom die nog steeds aanwezig is en die ik nader, beeldend wil onderzoeken. Regelmatig zie ik in de stad iets waar ik een tekening van wil maken.

S: Werk je vanuit je gevoel, je zintuigen, je gedachten? Of werken ze samen? Ik moest hieraan denken omdat je over je vriend schreef die je probeerde te vertellen hoe het is om te leven vanuit een denkhoofd, en je droom daarover. Je schreef dat daarin je gedachten in de weg zaten voor je zintuigen. Ik vroeg me af of bij het maken van tekeningen of schilderijen gedachten een rol spelen bij je.

A: Om ons heen bevindt zich een onuitputtelijke bron. Als je niet denkt opent die zich makkelijker. Toen ik drie jaar oud was stuurde mijn vader me naar mijn kamer om na te denken over het slechte dat ik had uitgehaald. Ik ijsbeerde door mijn kamer en zei in gedachten: 'Denk, denk, denk, denk, denk.' Misschien heeft die straf ervoor gezorgd dat ik niet in mijn hoofd kon gaan zitten. Ik werk vanuit voelen en mijn zintuigen. Tijdens het schilderen is mijn hoofd leeg, of ik zie beelden. Maar ik heb geen woorden in mijn hoofd.

S: Er lijkt vaak een verhaal achter je beelden verscholen. Soms schrijf je daar iets over op instagram. Word je je bewust van dit verhaal na het tekenen, of tijdens, of ervóór al? Ik moest denken aan het opschrijven van een droom achteraf, en dat je die dan nog beter begrijpt.

A: Verhalen vertellen is het mooiste dat er is in mijn ogen. Er zit zoveel rijkdom in een verhaal. Ik heb nooit begrepen dat beeldende kunst niet verhalend mag zijn. Ik suggereer graag met mijn beeld, hoop van harte dat het verhalen bij mensen oproept. Het hoeven niet per se de mijne te zijn. Als ik een schilderij heb gemaakt kan het twintig verhalen vertellen en is het afhankelijk van mijn eigen stemming welke ik zie. Van tevoren heb ik geen plan. Net als bij mijn tekeningen ontstaat een schilderij vanuit zichzelf. Het is de magische wereld van de schepping. Ik werk wel vaak vanuit een fascinatie die leidt tot een serie.

S: Bij de tekening voorop het tijdschrift schreef je dat lezen veel voor je betekent. Kun je iets vertellen over je liefde voor boeken?

A: In mijn heel vroege jeugd woonde ik naast een boekwinkel. Ik bracht daar uren door, verlangend naar het moment dat ik die letters zou begrijpen. Boeken voelden als vrienden, geduldig wachtend en altijd bereid om hun verhalen met mij te delen. Elk boek opende een nieuwe wereld met andere mensen, kleuren, stemmen. Boeken waren een toevluchtsoord, een veilige plek waar ik alleen was. Door te lezen voedde ik mijn innerlijke wereld met nieuwe beelden. Ik sluit ieder dag af met een boek. Ik begin de dag met een tekening en eindig de dag met lezen. Interessant om uit te zoeken of het lezen nog steeds het tekenen voedt.

S: Word je weleens geïnspireerd door een tekst in je werk?

A: Absoluut, de kracht van taal is enorm. Een zin of

woord kan aanleiding voor een schilderij zijn.

S: In je werk zijn vaak zittende, soms liggende mensen te zien. Hoe komt dat denk je?

A: Geen idee. Ik heb er nooit bij stil gestaan dat de mensen in mijn werk vooral zitten en soms liggen. Een enkele keer fietsen ze of laten ze de hond uit. Ik ervaar de wereld als een op hol geslagen beest, wellicht zet ik iedereen in een stoel in de hoop dat ze het voorbeeld volgen. Ik ben erg voor een leven dat een evenwichtige verdeling heeft tussen beweging en rust. Het kan ook voortkomen uit een verlangen naar verbinding. Het is makkelijker elkaar te zien als je zit.

S: Wat je ook veel tekent zijn patronen: ruiten, strepen, stippen. Voor mij heeft dat soms een haast hypnotisch effect. Hoe is het voor jou om dat te tekenen, heeft het een speciale functie voor je?

A: Een patroon heeft de kracht van de herhaling. En met een patroon kan vaak een interessante restvorm gemaakt worden. Daarnaast gaat er een heerlijke rust uit van eindeloos streepjes zetten en elke streep evenveel aandacht geven.

S: Wat is de invloed van deze corona tijd op je werk? Werk je anders, of zijn je tekeningen anders?

A: Mijn dagen zien er hetzelfde uit als voor deze crisis. Ik leef al heel lang in een soort quarantaine, zelfverkozen. De rust in de stad ervaar ik als weldadig, alhoewel ik de mensen mis, ze zijn mijn grootste inspiratiebron. Of mijn tekeningen anders zijn kan ik nog niet beoordelen. Daarvoor is het verstrijken van de tijd nodig.

***

Galerij

Astrid Oudheusden

t e a c h   m e   p l e a s e

Ooggetuigen

Sasha Tieman

Corona is een mooi woord.

Het is de naam van de krans van licht die rond de zon te zien is tijdens een volledige zonsverduistering. Licht in de duisternis. Corona betekent ook 'kroon'. In gedachten zie ik iedereen binnen de grenzen van zijn eigen koninkrijk, in de afgesloten landjes die we nu zijn.

Mijn tante en oom wonen nog op zichzelf. Zij is 90, hij 78. Hij lijkt ouder dan zij, want hij heeft al jaren parkinson. Hij zit op de bank en beweegt bijna niet. Behalve als hij iets te eten of te drinken krijgt. Mijn tante geniet ervan als hij lekker zit te eten van wat zij voor hem neerzet. Hij maakt er een knoeiboel van maar dat vindt ze niet zo erg. Ze is blij dat zijn hoofd het nog doet. Af en toe vraagt ze iets aan hem: waar was dat ook weer, Joop? Of: hoe heette die man nou ook weer? Vrijwel onmiddellijk komt dan het antwoord. De laatste tijd wordt de zorg wel steeds zwaarder voor haar, hij heeft overal hulp bij nodig en valt ook soms om. Zij mankeert ook van alles en kan hem niet meer overeind krijgen. Al meerdere malen heeft ze buiten hulp moeten invoeren van wildvreemde voorbijgangers om hem weer rechtop te hijsen.

Nu mogen ze niet naar buiten vanwege corona. Mijn moeder heeft het ze verboden, ze hebben een boodschappendienst opgezet. Om een beetje zicht te houden op de voorraad en de houdbaarheidsdata brengen de boodschappers de boodschappen binnen en zetten ze in de koelkast. Daarbij moeten mijn oom en tante wel op afstand blijven. Mijn tante vergeet dat steeds, als ze iets wil zeggen loopt ze toch richting keuken. 'Anderhalve meter!' roept de boodschapper dan.

Mijn oom wordt ziek. Hij blijkt een dubbele longontsteking te hebben. Mijn pleegvader hoort in de gang de naam Covid mompelen door de mannen van de ziekenauto die hem ophalen. In het ziekenhuis zeggen ze dat voor mijn oom de intensive care geen zin meer zal hebben. Hij komt te liggen in een van de kamers voor mensen die het niet zullen halen. Mijn

tante gelooft dat nog niet zo. Ze heeft gebeld met het ziekenhuis en tegen hem gepraat. Hij kon niets terug zeggen maar van de zuster hoorde ze dat hij een schaalje appelmoes had gegeten. 'Als hij appelmoes kan eten is het nog niet zo erg met hem, toch? Misschien eet hij morgen nog wel meer.'

Mijn tante mist mijn oom heel erg, ze kan er niet van slapen. 's Ochtends besluit ze met de scootmobiel naar het ziekenhuis te rijden. Het is nog heel vroeg en zo koud dat ze bij een bushalte de scootmobiel aan de kant zet en de bus pakt naar het ziekenhuis. Daar gaat het niet beter met mijn oom, hij eet niet meer, zelfs geen appelmoes. Hij krijgt morfine tegen de benauwdheid. Mijn tante zit naast hem met een mondkapje voor en houdt zijn hand vast. In het ziekenhuis zeggen ze tegen haar dat ze in de bus terug haar mondkapje ook voor moet doen. Daar had ze niet aan gedacht, dat zij het misschien ook heeft en anderen kan besmetten.

Bij de bushalte blijkt haar scootmobiel te zijn gestolen. Ik bel het fietsendepot in de hoop dat hij misschien is weggehaald omdat ik haast niet kan geloven dat iemand een scootmobiel zou stelen. 'Nee mevrouw,' zegt degene die ik aan de telefoon heb. 'Dat zouden wij nooit doen, een scootmobiel is immers een hulpmiddel voor mensen die dat echt nodig hebben. Dat zou wel heel erg zijn, als we die zouden weghalen.' Dat leek mij ook al, zeg ik.

De volgende dag overlijdt mijn oom. Mijn tante is nog op tijd in het ziekenhuis. 'Ik kon zien dat hij moeite deed om zijn ogen te openen,' zegt ze. 'En hij hield mijn hand vast. Toen ineens liet hij los. En toen zei de zuster dat hij dood was.'

Omdat mijn tante waarschijnlijk ook corona heeft mag er niemand van de familie bij haar. Dus is ze alleen als ze beneden bij het ziekenhuis wacht op vervoer om naar huis te gaan. Mijn moeder heeft haar aan de telefoon terwijl ze wacht. Mijn tante huilt om mijn oom en mijn moeder omdat ze mijn tante niet kan troosten. Zo huilen ze toch samen.

Later vertelt mijn moeder mij dat ze sprak met een broeder van de ziekenauto, en tegen hem zei dat ze dit het moeilijkst vond: geen arm om mijn tante heen te kunnen slaan. 'Ja mevrouw,' zei hij, 'dat vinden wij ook het ergst van dit alles. Gewoonlijk slaan wij ook een arm om mensen heen. Nu zijn we ingepakt als astronauten, dat maakt het toch anders.'

De dagen daarna spreek ik mijn tante over de telefoon. Ik vraag voor het ophangen of ze wel belt als ze zich alleen voelt. 'Maar dan weet ik niet wat ik zeggen moet,' zegt ze. Het maakt toch niet uit wat je zegt, zeg ik, als je maar belt wanneer je even iemand wil horen.

Zelf weet ik ook niet wat ik zeggen moet. Toch bel ik, en toch praten we. Ze vertelt over hoe ze mijn oom heeft ontmoet, bij vrienden, en ze dacht meteen: 'wat een leuke man is dat!'. Of over wat ze gaat eten, die afhaalmaaltijden van de Appie vindt ze niks, alleen die met lof, die gaat nog wel. Of ze moet huilen als ze vertelt dat ze het zo fijn hadden samen. En zegt dat ze zich had voorgenomen om niet meer te huilen. Ik antwoord dat huilen juist goed is. Ze zegt: 'Ja, maar ik bedoel, niet aan de telefoon.' En dan zeg ik: aan de telefoon is ook prima, want als ik naast je zat zou je het toch ook doen. En de telefoon is nu een soort van naast elkaar zitten.

Omdat mijn tante inderdaad corona heeft vindt het afscheid van mijn oom plaats onder haar balkon. Buren en familieleden staan verspreid over de stoep en de straat, sommigen die ook in quarantaine zijn blijven in hun auto. Ik begroet mijn moeder voor het eerst op anderhalve meter. De lange zwarte auto komt de straat in rijden; iedereen kijkt omhoog. Het balkon van mijn tante is nog leeg. Mijn moeder belt haar: 'Hij is er!'

Het hoofd van mijn tante komt net boven de balustrade uit. Haar spierwitte haar glanst in de zon. Naast haar verschijnt de middelste van haar drie zoons, met een mondkapje voor en handschoenen aan. Samen kijken ze toe hoe de kist gedeeltelijk uit de auto wordt geschoven. In groepjes leggen de mensen bloemen op de kist, kijken daarna omhoog en werpen een kushandje naar mijn tante. Dan maken ze plaats voor de volgende.

Als iedereen is geweest gaat de kist de auto weer in. Stapvoets rijdt hij weg zodat de mensen hem lopend kunnen volgen. Bij de hoek draait de stoet de zijstraat in waar, vanaf haar balkon, mijn tante precies in kan kijken. Het is een lange, rustige straat met bomen aan weerszijden. Daartussen verdwijnen de

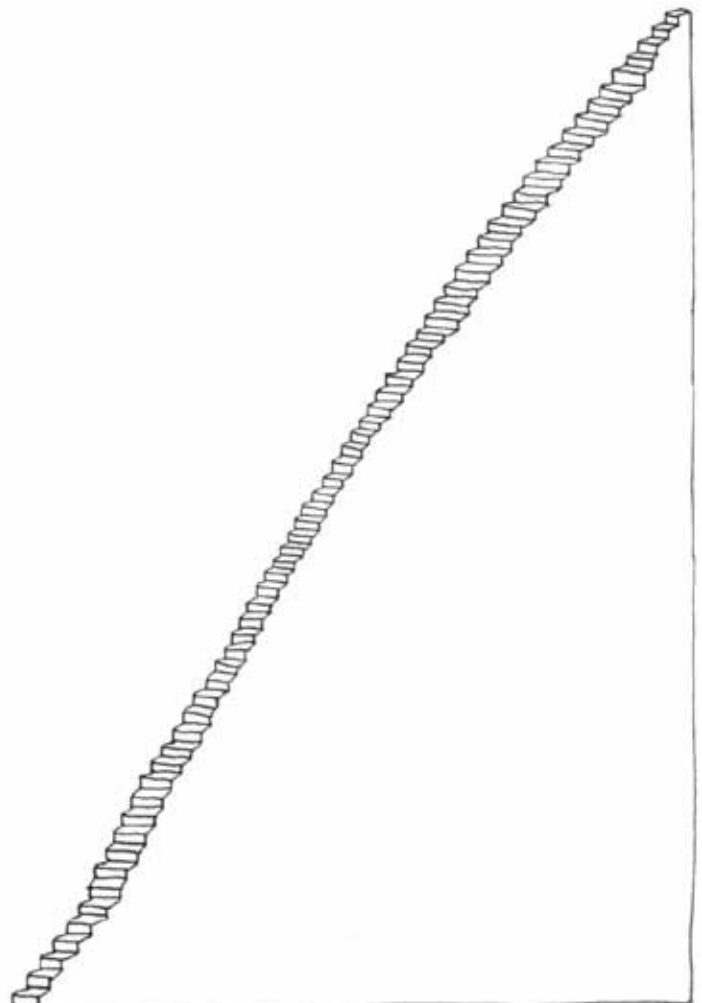
auto en de mensen erachter langzaam in de verte. Mijn tante zwaait ze na.

'Ik had er mooi zicht op,' zegt ze later tegen me. 'Dat hebben ze goed gedaan. Maar het is heel jammer dat -ie dood moest gaan. Hij hield zo van het leven. En ik hield zo van hem.'

Aan het eind van het gesprek wordt het geluid bij haar zachter, want dan raakt de batterij van haar huistelefoon op. 'De verbinding wordt slechter,' zegt ze. En ik zeg dat ze zo meteen de telefoon op de oplader moet zetten zodat ze straks weer kan bellen. Gelukkig is er telefoon, en verbinding, ondanks alles.

Corona betekent trouwens ook 'kring'. De kring van mensen om ons heen, degenen waarmee we ons verbonden voelen. Dat stopt niet als we elkaar niet kunnen zien. We vinden andere wegen naar elkaar en voelen de verbinding des te sterker als we toch bij elkaar aankomen.

***

Stadswandeling

Gekroonde stad

Ewout Storm van Leeuwen

Stil als een dorp

Als de auto voorbij is, hoor ik de vogels,
ver weg trekt een auto op.
Geen tram te horen of zien,
oversteken over een lege straat;
verkeerslichten houden de schijn op.
Toch ben ik vlak bij het Museumplein.

In het park lijken zelfs de joggers te dolen;
het afstand houden is bijna te zien
als een elektrostatisch schild om elke persoon.
Ieder ander kan de vijand zijn.
Onwennige ouders met kinderen, op een werkdag.
De kinderopvang is ook dicht.

Een uitgaansverbod is iets van de "Staat van Beleg".
Belegerde stad, gemuilkorfd.
Café's met lege, donkere ramen op de hoeken
buiten opgestapelde stoelen en tafeltjes.
Geen vliegtuigen boven de huizen,
geen toerist wordt meer aangevoerd.
Met een zwaar hart keer terug ik op mijn schreden.

Astrid Oudheusden

Opinies 1

De uitwerking van de wereldwijde maatregelen om ongebreidelde verspreiding van het C-virus af te remmen tot er een vaccin is ontwikkeld, legt niet alleen de vermaaksindustrie (horeca, sport, evenementen, vakanties, reizen) plat, maar ook de cultuur (muziek, toneel, film, dans, musea, festivals, lezingen). Wat de miljarden thuiszitters overblijft is internet en lezen.

Onder het kopje “Opinie” komen enkele bezorgde auteurs aan het woord met hun kijk op het gebeuren. De redactie wil in het 12e nummer terugkijken op wat er nu in dit nummer 11.0 wordt beweerd. Want dit magazine is interactief, zodat retrospectie en introspectie er ook een plaats in krijgen. Om daar mee te beginnen geven we eerst het woord aan een auteur die het meteen al wil hebben over hoe het leven na de Corono-crisis eruit kan gaan zien.

Na de Crisis

Het was toch op de tv? En in de krant?
Dat zijn ook maar mensen...

Ewout Storm van Leeuwen

Hoe zal het leven zijn als we gewend zijn geraakt aan het nieuwe virus?

Raken de ziekenhuizen leger doordat alle kwetsbare mensen intussen zijn overleden? (CBS cijfers: meer dan 1000 doden extra per maand buiten Covid-19 slachtoffers.) Raakt de bevolking langzaam maar zeker immuun?

Er waren in 2019 in Nederland een aantal crises aan de gang. Die zijn een beetje naar de achtergrond gedrukt. Laten we ze eens nader bekijken.

1. Basisonderwijs in grote steden.

Met name scholen waar veel kinderen met enige taalachterstand leerling zijn hebben sinds de bezuinigingen op onderwijs door dit en vorige neoliberale kabinetten moeite om voldoende leerkrachten te vinden.

Daarvoor zijn drie redenen: a) er zijn te weinig bevoegde leerkrachten omdat het vak niet best betaalt, zwaar is en er veel vraag is naar personeel in beter betalende branches, b) les geven op “achterstandscholen” is extra zwaar omdat alle extra hulp is weggesnoeid, waardoor er bovenmatig ziekteverzuim is, c) de salarissen zijn zo laag en de huishuren

zo hoog dat (jonge) leerkrachten niet in de grote steden kunnen wonen, waar die scholen zitten. Dus gaan ze wonen en werken in plaatsen waar ze wel een huis kunnen betalen.

Gaat dat beter worden?

Structureel meer geld voor onderwijs? Dat past niet in neoliberaal beleid, dus dat verwacht ik niet. Misschien dat een kabinet met een andere politieke kleur het onderwijs prioriteit geeft, maar gezien de populariteit van Rutte verwacht ik volgend jaar een neoliberaal Rutte IV kabinet.

Wordt het online lesgeven als lapmiddel gecontinueerd?

Waarschijnlijk wel, maar de kinderen met de grootste leermoeilijkheden wonen doorgaans in te kleine woningen met teveel mensen om goed online te kunnen leren. Zelfs als ze een tablet van de school meekrijgen, is thuisonderwijs niet iets waar deze kinderen ver mee zullen komen. Hun achterstand zal daardoor toenemen.

Conclusie: het blijft doormodderen.

2. De zorg

Alle complimenten en applaus ten spijt voorzie ik dat de zorg niet meer geld uit de staatskas zal krijgen. Het geld dat er nu is ingestoken bestaat uit leningen. Ik verwacht dat de zorgpremies in 2021 met zeker 20% zullen stijgen.

3. Politie

Dat blijft ook aanmodderen. Er is nu even een daling van de werkdruk door halvering van verkeersongelukken, halvering van de kleine misdaad cq geweldpleging en het niet doorgaan van evenementen, voetbalwedstrijden en zo. De werkdruk zal over een jaar ongeveer gelijk zijn geworden als voor de Corona crisis, want er zullen dan niet meer agenten zijn. De uitstroom van hoog gekwalificeerd personeel als gevolg van pensionering zal de doelmatigheid van de politie nadelig beïnvloeden. Ik verwacht van neoliberale kabinetten geen structurele oplossingen. Ze zullen hooguit vragen of mensen langer willen doorwerken.

De meest eenvoudige oplossing is natuurlijk om de verkrampte illegaliteit van marihuana en pretpillen op te heffen. Scheelt minstens de helft in werkdruk.

4. De bouw

In de bouw speelden en spelen kriskras krachten. Enerzijds is er sinds het inzakken van de bouw na 2008 nog steeds te weinig capaciteit en worden bouwvakkers uit heel Europa (lees: Oost-Europa) ingehuurd.

Er staan grote infrastructurele werken op stapel waarvan niet zeker is of die door kunnen gaan vanwege de stikstofproblematiek (uitbreiding railvervoer, wind- en zonne-energie).

Anderzijds gaat de bouw van woningen binnenkort dalen omdat er weinig nieuwe vergunningen kunnen worden afgegeven... vanwege de stikstofproblematiek.

Ondanks de stijging van het rendement op verkoop en huur van woningen en de vele partijen die daar kapitaal in willen investeren. De huizenprijzen gaan dus fors stijgen in de komende jaren.

Ik voorzie dat het totale bouwvolume zal gaan dalen en dat er een uitstroom zal komen van Nederlandse bouwvakkers, met name zzp-ers omdat die veel duurder zijn dan Oost-Europeanen. Terwijl er, vreemd genoeg, geld staat te dringen om in onroerend goed nog enig rendement te verkrijgen.

Mogelijk dat er weer meer kleine aannemers komen voor verbouwingen en groot onderhoud. Bouwvakkers zijn doorgaans niet voor één gat te vangen.

5. De luchtvaart

Ik voorzie dat de diepe dip tot volgend jaar aanhoudt. Komende zomer zullen de meeste mensen nog niet op vakantie durven gaan omdat in veel bestemmingen de C-crisis nog niet voorbij zal zijn. Het meeste personeel zal thuisblijven, waarbij de kosten voor 90% door het UWV betaald worden. Waar komt dat geld vandaan? Dat gaat de overheid lenen. Daarvoor heeft de ECB 1000 miljard euro beschikbaar gesteld. Dat geleende geld moet wel terugbetaald worden, uit belastingen dus.

6. Stikstofproblematiek en landbouw

Door het vrijwel wegvallen van de luchtvaart, halvering van het autoverkeer, halvering van de bouw en halvering van bv de auto industrie, zal het aandeel van de landbouw in het vrijkomen van stikstofverbindingen in het milieu, relatief toenemen. De dreiging om het land plat te leggen met hun machines blijft levensgroot bestaan. Dit kabinet zal volgens mij de landbouw verder geen strobreed in de weg durven leggen en na de verkiezingen volgend jaar zal dat waarschijnlijk zo blijven.

Daarnaast kunnen de (intensieve) veehouderij en melkbedrijven zelf ook niet uitbreiden vanwege het uitblijven van bouwvergunningen en milieuvergunningen. Zij zullen omzetvergroting zoeken in intensivering binnen hun vergunningen, met als gevolg ook een absolute stijging van de stikstofuitstoot en van het gebruik van pesticiden en antibiotica.

Ik voorzie dat Nederland door de EU daarvoor op de vingers getikt zal worden, waarna er enorme boetes zullen volgen, die vanuit belastingen zullen moeten worden betaald. Waarschijnlijk pas na het Rutte IV kabinet, dat de vier jaar mijns inziens niet zal uitzitten.

Ik voorzie namelijk meer rechtszaken van milieuorganisaties tegen het landbouwbeleid, waar het volgende kabinet over gaat struikelen.

7. Pesticiden en bio-industrie

Door de "stikstof crisis" en de "CO₂ crisis" zal het pesticiden-beleid een ondergeschoven kindje blijven en zal de 25% aan insecten die nog niet is uitgeroeid verder afnemen.

Het gevolg waar je op kan wachten is een toename van resistente, zeer schadelijke organismen, zowel micro- als macro, onverklaarbare ziekten in gewassen, vee en mensen. De residuen pesticiden in plantaardig voedsel en drinkwater zullen (in Nederland

zeker) toenemen (nog meer dan 17 pesticiden op aardbeien?)

Er wordt voorspeld dat de intensieve veehouderij (wereldwijd) steeds vaker de bron zal worden van korte en hevige uitbraken van gemuteerde micro-organismen en virussen, die zowel onder dieren als onder mensen de nodige slachtoffers zullen eisen. De belasting van het milieu zal nog een tijdje verder toenemen (met name ook bij de teelt van vis), tot de wal het schip gaat keren. Dan hebben we pas een echte crisis.

Naar verwachting komen er steeds meer pathogenen die tegen alle antibiotica en pesticiden resistent zijn. Dat zijn de gevaarlijkste, want die hebben het rijk alleen.

8. Financiën

De Europese Centrale Bank “pompt geld in de maatschappij” (“We hebben diepe zakken,” zei Rutte) door waardepapieren en schuldbekentenissen in te kopen van de banken en grote vermogen beheerders. Dat geld kunnen die weer uitlenen, met name aan de nationale & regionale overheden en gemeenten. Die moeten daar rente over betalen en de leningen aflossen. Crises zijn DE grote verdienmodellen voor financiers.

De belastingen zullen daarom waarschijnlijk omhoog gaan (accijnzen op brandstof, CO₂ belasting).

Uiteindelijk komt dat geld weer bij de nationale staatsbanken en de ECB terug, waarmee ze de geldhoeveelheid weer kunnen verkrappen. Dat wordt keurig in balans gehouden sinds de nationale overheden geen invloed meer kunnen uitoefenen op de geldomloop.

Er is weinig risico, want de goudvoorraden zijn enorm in waarde gestegen. Daarbij staan ze maar voor 50% van de marktwaarde op de balans (richtlijn van de BIS in Basel). Als dat percentage verhoogd wordt, kan er weer veel meer (goudgedekt) geld in omloop komen (tegenover ca 10% “echt” geld staat ca 90% uitgeleend, virtueel geld).

9. Brexit

We zouden het bijna vergeten.

Geld en handel zijn internationaal en iedereen heeft baat bij open goederen- en dienstenverkeer. Daarom zal mijns inziens het enige effect van de Brexit zijn dat de prijzen van kantoren en woningen in Amsterdam extreem hoog zijn geworden.

“Much ado about nothing”.

Conclusie:

Over een jaar zijn we nog net zo weinig opgeschoten als een half jaar geleden.

Tot de volgende crisis.

***

Of praten die lui elkaar maar na?
Wie praat u na?

Opinies 2

Luidt het Coronavirus het einde van de mondiale economie in?

Aad Orgelist

Wereldwijd nemen overheden drastische maatregelen om de verspreiding van het Coronavirus tegen te gaan.

De hamvraag waar te makkelijk aan voorbij wordt gegaan is: “wat is de primaire oorzaak van deze infectieziekte?”. De bron van veel infectieziekten zoals Q-koorts, Vogelgriep, Sars is voornamelijk terug te voeren op intensieve veehouderij. Deze sector

maakt onderdeel uit van de neoliberale doctrine van de vrije markt. Het desastreuse gevolg hiervan is dat er een mondiale economie is ontstaan die van alle kanten faalt.

Vanuit de samenleving ontstaat daarom steeds meer de vraag waarom er niet wordt gekozen voor een zelfverzorgende economie waarin de ecologische uitgangspunten, namelijk die van mens, dier en na-

Krijg je echt wel eens een werkelijk antwoord op een indringende vraag?
Geen antwoord is ook een antwoord...

tuur worden gerespecteerd en waardoor we minder afhankelijk worden van de import van goederen uit andere continenten.

Want wat is er aan de hand?

De maakindustrie in Nederland is tot op het bot toe uitgehold en de specialisatie en schaalvergroting hebben gigantische vormen aangenomen. Jaarlijks worden er van, naar en door Nederland 16 miljard ton goederen vervoerd. Het zijn producten die grotendeels worden ingevoerd uit andere continenten en vervolgens worden doorgevoerd naar de rest van Europa. Enorme vervoersafstanden moeten daartoe worden overbrugd, met rampzalige gevolgen voor het milieu. Ook containerongevallen, zoals onlangs op de Noordzee plaatsvond, zijn geen uitzondering.

Veel geïmporteerde goederen kunnen ook in Europa worden geproduceerd of verbouwd. Want wie zit er nu te wachten op appels uit Australië of Zuid-Amerika? Die groeien hier ook aan de boom. Of wijn uit Nieuw-Zeeland of prullaria uit Azië.

Het is toch te gek voor woorden dat bepaalde medicijnen op dit moment schaars zijn omdat ze uit India moeten komen of dat er een tekort is aan mondkapjes omdat die elders in de wereld worden geproduceerd?

De intensieve veehouderij echter spant in alle opzichten de kroon (corona). Wist u dat er jaarlijks in Nederland 600 miljoen dieren worden geslacht? Het benodigde veevoer kan in Nederland niet verbouwd worden en daarom wordt een groot deel van het veevoer geïmporteerd, onder andere uit Zuid-Amerika, waar het Amazonewoud wordt gesloopt voor deze industrie.

Wij zijn als land daarom mede verantwoordelijk voor de wereldwijde vervuiling van het milieu. De intensiteit en grootschaligheid van het vervoer, vliegverkeer, bio-industrie en chemische industrie draagt daar een behoorlijk steentje aan bij. Niet voor niets is Nederland één van de meest vervuilde landen in Europa, qua verontreiniging van lucht, bodem, oppervlakte water en elektromagnetische smog.

Door de overheid worden deze feiten zorgvuldig onder het tapijt geveegd, opdat deze geen beperking opleggen aan de door de machthebbers voorgestane (oneindige) economische groei. De uitbraak van het Coronavirus legt de kwetsbaar-

heid van de mondiale economie bloot.

De les die uit de Corona crisis kan worden getrokken is dat de mondiale economie moet worden teruggebracht naar een zelfverzorgende economie, bijvoorbeeld op een schaal van Europa. Dit is tevens een stimulans voor de lokale en regionale economie en in het bijzonder het Midden en Kleinbedrijf. De import van producten die ook binnen de EU kunnen worden geproduceerd, zouden onaantrekkelijk kunnen worden gemaakt door er een milieutax op te leggen.

Het zou eigenlijk niet moeten, maar als het niet anders kan, in een krankzinnige wereld waar alleen de economie het hoogste goed en geluk lijkt te zijn, zullen we onze ecologie ook een economische waarde moeten geven en evenzo een bosgebied of een individuele boom.

Door de beperkingen van de import van veevoer betekent dit het einde van de intensieve veehouderij en kan er een begin worden gemaakt met een nieuwe opzet van de gemengde boerenbedrijven van weleer (kringlooplandbouw).

Wat leert ons het Coronavirus nog meer? Dat in onze handelswijze de “Wet van Oorzaak en Gevolg” van toepassing is. Met andere woorden: wat je zaait zul je oogsten. Dat geldt niet alleen voor elk individu maar ook voor het collectief (land of regio). Zo zijn oorlogsvluchtelingen en economische vluchtelingen ook een gevolg van deze wet. Immers door de westerse samenleving is oorlog gevoerd in landen met als doel om de bescherming van grondstoffen veilig te stellen.

Het overslaan en muteren van virussen van dier naar mens geeft aan hoe roekeloos we met dieren omgaan.

Deze pandemie zorgt er ook voor dat de mensheid wordt gewaarschuwd en geconfronteerd met het feit dat de huidige maatschappij niet duurzaam is. Steeds meer mensen komen tot het besef dat de neoliberale politiek slechts opkomt voor de belangen van de (multimodale) markt. Men veegt als het ware zijn voeten op het pluuche van die markt.

Nu veel mensen tijdelijk thuis mogen werken wordt men er ook meer van bewust welk een stress deze maatschappij oproept, de files, administratieve werkdruk etc. Voor arme mensen in dit rijke land (1,4 miljoen mensen leven onder de armoede grens) moet het toch een nachtmerrie zijn dat de voed-

selbanken tijdelijk niet kunnen worden bemenst! Ook wordt langzamerhand duidelijk wie het echte werk verzet, zoals de zorgsector, en wordt zichtbaar dat er in dit land een heleboel goedbetaalde “NIKS” “beroepen zijn die nauwelijks enige toegevoegde waarde hebben.

Kortom, het is een periode waarin veel mensen zich zullen bezinnen en realiseren dat deze huidige materialistische maatschappij geen toekomst meer heeft. De vicieuze cirkel die zo kenmerkend is voor het huidige economische beleid moet worden doorbroken. Er moet een omslag gemaakt worden naar een ecologisch beleid.

De neoliberale politiek zal, nadat het virus is overgewaaid, ongetwijfeld maatregelen nemen die ervan uitgaan dat het huidige economische systeem blijft functioneren (nog meer monitoren, vaccinatieplicht, e.d.).

Ik ben er van overtuigd dat positieve veranderingen

in de maatschappij niet zullen plaatsvinden vanuit de politiek en de (multimodale)markt, maar door initiatieven vanuit een samenleving die wakker is geschud. Er zijn reeds diverse duurzame initiatieven op kleine schaal.

Maatschappij en bewustwording zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Sommige spiritisten willen liever niet weten wat er op deze aarde gebeurt en geven aan dat alles liefde is. Dat is natuurlijk ook zo, maar we moeten ons realiseren dat we op een aarde wonen waar het er net even anders aan toe gaat. Wanneer je het kwaad niet wil zien of ontkent en je je heil zoekt in het licht dan kan het kwaad ongemerkt zijn gang gaan. Met een verhoogd bewustzijn open je je hart, maar word je ook bewust van de misstanden in onze maatschappij. Door ook onze aandacht te vestigen op het kwaad dat onze aarde plundert, kan die niet meer ongemerkt zijn gang gaan.

Oerknal, Acryl op board, 80x 80 cm, Aad Orgelist